

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و حقوق

عنوان پایان نامه

بررسی فقهی ورزش زنان و حضور آنان در اماکن ورزشی

استاد راهنما

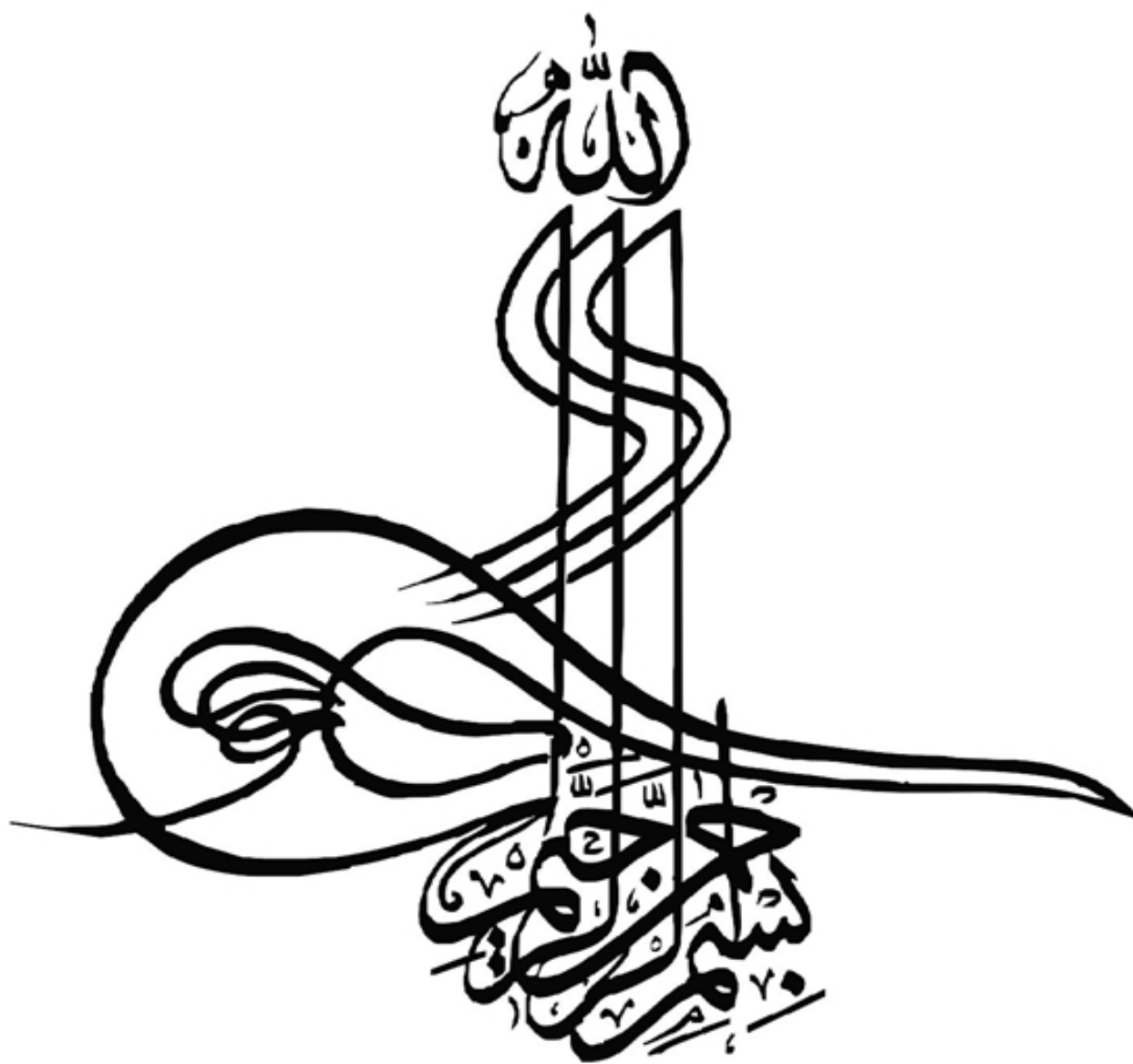
حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسام‌الدین ربانی

دانشجو

محمدرضا کاشف

ماه و سال دفاع

شهریور 1394

«تمام حقوق این اثر متعلق به دانشگاه قرآن و حدیث است»

تقدیم:

تقدیم به علمداری که واژگان در وصفش از بی مقداری احساس عجز

می کنند و کلام از بیم کوتاهی شرمسارانه سکوت را ترجیح می دهد.

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وام‌دار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی‌شائبه او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم، اما از آن جایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می‌کند و سلامت امانت‌هایی را که به دستش سپرده‌اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عز و جل" :

از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسام الدین ربانی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

از اساتید فرزانه و دلسوز؛ جناب آقای دکتر شفیعی و حجت الاسلام والمسلمین دکتر ساجدی نیا که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند؛

از پدر، مادر و همسر عزیزم به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان از کلمه ایشار، به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان و به پاس محبت‌های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی‌کند؛

کمال تشکر و قدردانی را دارم. باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

چکیده

موضوع این تحقیق، بررسی فقهی ورزش زنان و حضور آنان در اماکن ورزشی می‌باشد. امروزه با توجه به تحول زندگی اجتماعی، ورزش برای زنان امری جدی تلقی می‌شود و سلامتی جسم و نشاط روحی آنها کمک زیادی در انجام نقش‌های مادری، همسری و تربیت نسل آینده می‌کند. در دین مبین اسلام نیز هر آن‌چه که موجب نیرومندی و تقویت جسم و روح افراد و به‌طور کلی سبب نشاط و نیرومندی جامعه شود، مطلوب و مورد تأیید قرار گرفته است و مؤید آن آیات و روایاتی است که در زمینه تندرستی و تقویت جسم و ... وجود دارد. به همین جهت، اصلی‌ترین هدف در این رساله، تدوین چارچوبی شرعی با در نظر گرفتن مصالح و مفاسد نهفته در این مقوله می‌باشد. از این‌رو برای بیان مسائل مربوط به ورزش بانوان با رجوع به حوزه فقه اسلامی، جستجو در مصادر و منابع فقهی شیعه، اصول کلی ورزش بانوان مورد بررسی قرار گرفته است. محدوده این امر نیز با مفروضه‌ی «عنه فرض کردن پوشش و اسباب جنبی آن تا آن‌جا که برای آن‌ها ضرری نداشته باشد و مستلزم فعل حرامی نگردد و منافاتی با آن چه در شرع به‌عنوان فلسفه خلقت زن و وظایفش تعیین گردیده نداشته باشد، مجاز شمرده شده است. بنابراین ورزشی برای زن مناسب است که در محیط اختصاصی و امن، به دور از هرگونه مفسده و متناسب با طبیعت و خلقت زن صورت گیرد و هدف از آن خود ورزش نباشد، بلکه وسیله‌ای برای سلامت جسم و آن نیز مقدمه‌ای برای کسب معارف و کمالات الهی باشد.

واژگان کلیدی: ورزش زنان، فقه، پوشش، محدودیت‌ها، آزادی‌ها، اختلاط زن و مرد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲	مقدمه
۱۹	۱. فصل اول: ورزش از دیدگاه اسلام
۲۰	۱.۱. ورزش و توانمندی در قرآن
۲۲	۱.۲. ورزش و توانمندی در سنت
۲۹	۱.۳. اهمیت و فواید ورزش
۳۳	۱.۴. نگرشی بر مبانی حفظ الصحة با الهام از مبانی اسلام
	۱.۴.۱. اهمیت حفظ الصحة و تأمین سلامت جسم از نظر اسلام و لزوم
۳۳	سرمایه‌گذاری مناسب برای آن
۳۴	۱.۴.۲. پیشگیری، اساس امور در اسلام
۳۴	۱.۵. داشتن بدن سالم لازمه رسیدن به اهداف خلقت
۳۸	۱.۶. تأثیرات متقابل جسم و روح انسان
۳۸	۱.۶.۱. پیشینه
۳۸	۱.۶.۲. ابهامات و اختلاف نظرها
۳۹	۱.۶.۳. تأثیرات جسم انسان بر روح او
۴۰	۱.۶.۴. تأثیرات روح بر وضعیت جسمانی انسان

۴۱	۲. فصل دوّم: شخصیت زن از دیدگاه اسلام
۴۲	۲.۱. شخصیت زن از دیدگاه قرآن
۴۵	۲.۲. گفتار پیشوایان اسلام درباره شخصیت زن
۴۸	۲.۳. قرآن هویت انسانی زن و مرد را متحد می‌داند.
۵۰	۲.۴. رعایت مرز آزادی زن
۵۱	۲.۵. نقش‌های زن از دیدگاه اسلام
۵۳	۲.۵.۱. زن در نقش فرزند
۵۴	۲.۵.۲. زن در نقش همسر
۵۵	۲.۵.۳. زن در نقش مادر
۵۶	۲.۵.۴. زن در نقش الگوی متکامل انسانی
۵۸	۳. فصل سوّم: ضرورت ورزش برای بانوان
۵۹	۳.۱. تاریخچه ورزش زنان
۶۰	۳.۲. فواید پزشکی ورزش برای بانوان
۶۲	۳.۳. موانع رشد و گسترش ورزش حرفه‌ای زنان مسلمان
۶۵	۳.۴. نظر کارشناسان در مورد ورزش زنان
۶۵	۳.۴.۱. نظر موافقان
۶۶	۳.۴.۲. نظر مخالفان

۶۸	۳.۴.۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
	۴. فصل چهارم: حدود حجاب در ورزش زنان و فتاوی
۷۱	مراجع در این باب
۷۲	۴.۱. حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن
۷۶	۴.۲. گفتار حضرت فاطمه (سلام الله علیها) دربارهٔ پوشش
۷۸	۴.۳. اقوال فقها در پوشش زن در برابر نامحرم
۷۹	۴.۳.۱. پوشش زن در برابر زن
۷۹	۴.۳.۲. لباس ورزشی
۸۰	۴.۳.۳. خودنمایی (تبرج) ورزشی
۸۱	۴.۴. آثار مهم حجاب در خانواده و جامعه
۸۱	۴.۴.۱. حجاب عامل استحکام خانواده‌ها
۸۲	۴.۴.۲. حجاب و ایجاد آرامش روانی
۸۲	۴.۴.۳. حجاب عامل تقرب الهی
۸۳	۴.۴.۴. حجاب و اصل آزادی
۸۴	۴.۴.۵. نقش حجاب در حفاظت و ارتقای سلامت خانواده
۸۵	۴.۵. اثرات زیان‌بار بدحجابی و بی‌حجابی در جامعه
۸۶	۴.۵.۱. بی‌حجابی یا بدحجابی عامل بیماری‌های خطرناک

- ۸۶ ۴.۶. بررسی اختلاط در ورزش بانوان
- ۸۷ ۴.۷. فتاوی مراجع معظم تقلید پیرامون ورزش بانوان
- ۸۸ ۴.۷. ۱. فتاوی مراجع تقلید پیرامون ورزش بانوان در محافل زنانه
- ۴.۷. ۲. فتاوی مراجع تقلید پیرامون ورزش بانوان (با حفظ حجاب
- ۸۸ کامل) در محافل عمومی مردانه
- ۴.۷. ۳. فتاوی مراجع تقلید پیرامون ورزش بانوان و مردان نامحرم به
- ۸۹ صورت مشترک
- ۹۰ ۴.۷. ۴. فتاوی مراجع تقلید پیرامون مسابقات زنان و مردان نامحرم
- ۴.۷. ۵. فتاوی مراجع تقلید پیرامون موتورسواری و دوچرخه سواری
- ۹۰ بانوان در معابر عمومی
- ۹۱ ۴.۷.۶. فتاوی مراجع تقلید پیرامون چند رشته ورزشی برای بانوان
- ۹۲ ۴.۸. مسائل متفرقه ورزش بانوان
- ۴.۸.۱. دست دادن مردان و زنان نامحرم در جریان مسابقات
- ۹۲ ورزشی با یکدیگر
- ۹۳ ۴.۸.۲. شنیدن صدای بلند بانوان در مسابقات و سالن‌های ورزشی
- ۹۳ ۴.۸.۳. دست زدن بانوان برای تشویق در محافل مردانه
- ۴.۸.۴. حضور بانوان در میدانی ورزشی مردان و بالعکس (با رعایت
- ۹۴ حجاب کامل طرفین)

۹۴	۴.۸.۵. تماشای مسابقات و ورزش زنان غیر مسلمان بدون حجاب
۹۴	۴.۸.۶. نوع پوشش زنان
۹۵	۴.۹. ادلهٔ تحریم ورزش‌های حرام برای بانوان
۹۹	۴.۱۰. تماشای مسابقات زنان و مردان
۹۹	۴.۱۰.۱. اتفاق نظر علما در خصوص مسئلهٔ نگاه
	۴.۱۰.۲. فتاوی مراجع تقلید پیرامون تماشای مسابقه و ورزش بانوان و
۱۰۱	مردان
۱۰۵	پیشنهادات و نتیجه‌گیری
۱۱۰	فهرست منابع

مقدمه

بیان مسئله:

اسلام در خصوص ورزش و توانمندی نظری ویژه دارد و در تمام زوایای دین، حفظ و تقویت آن را لحاظ کرده است. مؤید مطلب فوق اشاراتی است که در قرآن و سنت پیرامون مسائل مرتبط با ورزش شده است. از طرف دیگر در احکام تکلیفی هر آن چه که مخرب سلامتی است حرام یا مکروه گردیده و هر آن چه موجب حفظ و بهبود سلامتی گردد واجب یا مستحب می باشد. حتی در مواردی که انجام واجب برای سلامتی مضر باشد تکلیف برداشته شده و عقوبتی هم به خاطر ترک حکم در پی نخواهد بود.

با این همه تدابیری که برای سلامتی اندیشیده شده، توجه به ورزش و اهتمام به آن به دلیل نقش به‌سزایی که در توانمندی بدن دارد خصوصاً در مورد زنان که امهات جامعه‌اند و مورد عنایت ویژه در آیات و روایات هستند امری ضروری است. از تفکر در منابع محرز می‌گردد که اسلام به‌خاطر مصالح نهفته در ورزش زنان کلیت آن را تجویز کرده است در غیر این صورت باید هر جا که سخن از ورزش و توانمندی گفته است زنان را استثنا می‌کرد.

نکته درخور توجه این است که اسلام همان‌طور که در تجویز کلی ورزش زنان جلب مصلحت را ملحوظ نموده، دفع مفسده نیز از نظرش دور نمانده است و این جمع میان جلب مصلحت و دفع مفسده موجب محتاطانه شدن نظریه اسلام در این خصوص گشته است به گونه‌ای که امکان کم‌ترین اختلاطی میان مصلحت به‌دست آمده با مفسده از بین برود. ورزش زنان ممدوح است به شرط این که تعارضی با آنچه در فلسفه خلقت برای زن مقرر گردیده است نداشته باشد و نیز عفت و حیایی که اسلام برای این موجود محترم و ارزشمند قائل است به هیچ قیمتی کم‌بها و نمایان نگردد و دیگر این که اشتغال به ورزش برای زنان خللی در انجام وظایف و نقش‌های مختلف زن ایجاد نکند.

تحقق تمام مراتب فوق مستلزم تدقیق موضوعات مرتبط و تدوین چارچوبی مدون است که تمام زوایای جامعه را مصداقاً مورد بحث و تفحص قرار داده باشد.

اهمیت و ضرورت:

اسلام که اکمل ادیان است هیچ وقت موافق رهبانیت و انزوا نیست و پویایی را ارج نهاده است و سفارشات فراوانی پیرامون حضور اجتماعی و با هم بودن دارد. در مورد چارچوب شرعی حضور اجتماعی زنان مسلمان، خاصه ورزش کردن آن‌ها در سطوح و رشته‌های مختلف و حضور آن‌ها در مسابقات و اماکن ورزشی داخلی و خارجی به مذاقهٔ بیش‌تری نیاز است.

از آنجایی که کشورهای اسلامی امروزه درگیر با مجامع ورزشی بین‌المللی هستند و برای حضور زنان خود در مسابقات بین‌المللی همواره دچار اختلاف نظرها و محدودیت‌ها و ممنوعیت‌هایی هستند و از طرف دیگر والدین و جامعه نیز به خاطر تفکرات غلط که متأسفانه آن‌ها را اسلامی می‌دانند، از ترغیب، تشویق و حمایت دختران و زنان خود به سمت ورزش دریغ می‌نمایند.

لذا لاجرم تدوین چارچوبی مدون که از مستندات فقهی شکل گیرد و نیز از تأیید اسلام برخوردار باشد امری ضروری و مهم می‌باشد تا با معرفی شاخص اسلامی از زن ورزشکار که اصیل، محجوب، موقر و به روز باشد از انزوای زن مسلمان جلوگیری نموده و سلامت جامعه را تضمین کرده و به دیگر مصالح دست یازد. از طرف دیگر زنان را توجیه و آگاه ساخته که چه نکاتی را باید در شروع ورزش و انتخاب نوع آن رعایت کنند؛ چه مسائلی را باید حین ورزش لحاظ کنند و مهم‌تر این‌که چه کارهایی بر ورزش ارجحیت دارند و در صورت تزامم با یکدیگر چه باید کرد.

انجام این امور است که منجر به بسترسازی لازم در تمام مسائل جنبی و تبعی ورزش زنان می‌شود و آن‌گاه است که می‌توان نشاط حاصل از ورزش را از طریق مهم‌ترین عضو خانواده با رعایت موازین شرع به خانواده‌های مسلمان تزریق نمود و در گام بعد در عرصهٔ بین‌المللی چهره‌ای حقیقی از اسلام ارائه نمود.

سؤالات تحقیق:

سؤال اصلی:

- دیدگاه فقه اسلامی در زمینه ورزش بانوان و حضور آنان در اماکن ورزشی چیست؟

سؤالات فرعی:

- حدود و چارچوب های شرعی حاکم بر ورزش زنان چیست؟

- حضور زنان در اماکن ورزشی چه حکمی دارد؟

- علت سخت گیری های دستورات اسلامی در مورد ورزش زنان چیست؟

- نظر مراجع در خصوص مسائل متفرقه ورزش زنان چیست؟

فرضیات تحقیق:

— اسلام اهمیّت و توجّه بسیاری به ورزش دارد و در آیات و روایاتی توانمندی، حفظ و ارتقای سلامتی مورد ستایش قرار گرفته است و در هیچ کدام از این آیات و روایات، زنان از انجام ورزش استثنا نشده‌اند که این نشان جواز ورزش آنان است.

— سلامتی در فقه از نعمت‌های بسیار ارزشمند محسوب می‌شود که چون در تمام زوایای انسانی اعم از بندگی معبود، انجام وظایف متعدّد در نقش‌های گوناگون و . . . تأثیر مستقیم دارد حفظ آن خاصّه از طریق ورزش از اوجب واجبات است.

— رعایت موازین اسلامی در ورزش بانوان الزامی است. صرف وجود مصلحت در ورزش بانوان نمی‌تواند باعث شود که آن‌ها به هر شکل و قیمتی ورزش کنند. و مهم‌تر از مقوله ورزش حفظ اصالت و جاهتی است که اسلام برای زن قائل است.

— جمع میان آنچه اسلام از زن خواسته است با زوایای ورزش صعب می‌باشد. به همین خاطر است که در دستورات اسلام احتیاط و سختی موجود است.

— هر ورزشی که با سنخیت زن، روحیات ظریفش و فلسفه خلقت و وظایفش مغایر باشد از نظر اسلام برای زنان نامناسب است.

— مراجع با در نظر گرفتن مصالح و مفاسد و ریبه و قصد التذاذ، نظرات حکماً متشابه و در تبعات با بیانها و اختلاف نظرهای اندک پیرامون مسائل متفرّقه ورزش فتوا داده‌اند.

پیشینه تحقیق:

در خصوص بررسی فقهی ورزش زنان، تحقیق جامع و گسترده‌ای فراخور مطلب، صورت نگرفته است؛ بلکه تحقیقاتی مختصر که همگی شباهت زیادی به هم دارند و تنها به‌عنوان کردن تعدادی محدود از آیات و روایات و داستان‌هایی از قرآن بسنده شده است و عاری از هرگونه تتبع، تدقیق در موضوع‌اند موجود است. از طرف دیگر در زمینه‌های طبّی و روان‌شناسی ورزش زنان مقالات بیش‌تری موجود است که خالی از مسائل فقهی و ارتباط بین این جنبه‌ها با مسائل شرعی می‌باشند.

علی‌الاحوال جمع‌بندی میان تمام این زوایا با دیگر مراتب مرتبط با ورزش زنان و استخراج کلی آن‌ها جهت ایصال به مقصود مستلزم تفحص در منابع موضوعی هر یک می‌باشد و برای جامه فقهی پوشاندن به تمام این‌ها می‌توان منابعی چون قرآن، سنّت و کتاب‌هایی چون ورزش در اسلام، بررسی منزلت زن از دیدگاه اسلامی، پوشش زن در اسلام، کتب حدیث پیرامون سلامتی، حجاب، نگاه، عفت و . . . سفارشات پیامبر به دختران و زنان، بانوان نمونه اسلام و . . . استمداد جست.

ضمناً بررسی میدانی شرایط موجود ورزش زنان، برخوردهای بین‌المللی با حجاب زنان ورزشکار، موانع و امکانات سخت‌افزاری ورزشگاه‌ها می‌توانند در جمیع جهات شدن تحقیق مثمر ثمر باشند.

چارچوب نظری تحقیق:

با توجه به پژوهشی بودن این تحقیق سعی شده با جمع‌آوری مطالبی که مرتبط با موضوع است به اصل مطلب ورود کرده و در ادامه با بیان زوایای موجود در این مقوله جامعیت لازم را واصل نمود.

در این تحقیق ورزش ابتدا از دیدگاه اسلام مدنظر قرار گرفته و نکات مرتبط با ورزش و تندرستی به صورت کلی بیان گردیده است؛ و در ادامه شخصیت زن از جهات مختلف مورد مذاقه قرار گرفته و سپس ضرورت و نکات پیرامون ورزش زنان به رشته تحریر درآمده است و با توجه به دیدگاه اسلام راجع به زن و لزوم حفظ عفاف و حیای او، مطالبی راجع به چگونگی افعال زن در اجتماع و حجاب او بیان شده است. و پیرو مطالب فوق فتاوی مراجع، راجع به زوایای ورزش زنان و سپس مسائل متفرقه ورزش آنان و نیز مباحثی راجع به تماشای مسابقات آورده شده است.

از تتبع و تفقه در تمامی این مطالب ایصال به مقصود کلی عارض گردیده است. و سعی شده با لحاظ کردن جمیع جهات چگونگی ورزش زنان و مسائل تبعی آن برای زنان مسلمان روشن گردد.

فصل اوّل

ورزش از دیدگاه اسلام

هر آن چه موجب نیرومندی و قوت جسم و روح و تقویّت امت اسلامی گردد، از نظر اسلام نیکوست؛ زیرا دین اسلام خواهان جامعه‌ای با نشاط، تندرست و نیرومند است و این جامعه جز با وجود مردان و زنان نیرومند تشکیل نمی‌شود. از این رو در آیات و روایات بسیاری بر اهمیّت قوّت، قدرت و سلامتی تأکید شده است.

۱.۱. ورزش و توانمندی در قرآن

در بعضی از آیات قرآن با متصفّ کردن خداوند به داشتن قدرت و قوّت آن را به‌عنوان یک اصل قابل ستایش برای باری تعالی معرفی می‌کند:

۱- ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ؛ به یقین خدا روزی‌بخش نیرومند استوار است﴾^۱

۲- ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ؛ پروردگار تو توانا و پیروزمند است﴾^۲

۳- ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى * ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى؛ (خدا) آن کسی که قدرت عظیمی دارد، او [پیامبر] را تعلیم داده است

همان کس که توانایی فوق العاده و سلطه بر همه چیز دارد﴾^۳

۴- ﴿إِنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً؛ تمامی قدرت و توانایی از آن خداوند است﴾^۴

۱. ذاریات/ ۵۸.

۲. هود/ ۶۶.

۳. النجم/ ۶۰.

۴. بقره/ ۱۶۵.